

Tarkastusvaliokunnan etäkuuleminen 13.10.2021

Asiantuntijapyyntö 3/2021 vp ja VNS 6/2021 vp

Sari Pitkänen, MDI Public Oy

”On tosi hyvä, että sellainen paikka on olemassa”. Stadin osaamiskeskuksen vaikuttavuusarviointi 2021 (https://sites.google.com/view/vaikuttavuusarviointioske/etusivu)

MDI

Mikä on Stadin osaamiskeskus?

- ✓ Osaamiskeskustoiminta käynnistyi Helsingissä vuonna 2016. Stadin osaamiskeskus on maahanmuuttajille suunnattu palvelukokonaisuus, jossa tarjotaan ammatillista koulutusta, työllistymispalveluja ja suomen kielen opetusta saman toiminnan yhteydessä.
- ✓ Osaamiskeskuksen palveluksessa on työskennellyt useita eri ammattiryhmiä, kuten opettajia, työllistymistä tukevia asiantuntijoita sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisia
- ✓ Stadin osaamiskeskuksen palvelut on tarkoitettu yli 17-vuotiaille helsinkiläisille maahanmuuttajille, joilla on lupa työskennellä Suomessa. Vuoden 2020 loppuun mennessä Stadin osaamiskeskuksen asiakkuuden oli päättänyt 2977 asiakasta.
- ✓ Asiakkaista noin kolme neljäsosaa on kotoutumisajan ylittäneitä. Asiakkaiden yleisimmät äidinkielet ovat arabia, somali, venäjä ja kurdi. Noin 70 % asiakkaista on työikäisiä 30–50-vuotiaita henkilöitä.
- ✓ Stadin osaamiskeskuksen toiminta on yhteisrahoitteista. Se on saanut tukea toimintaansa Helsingin kaupungin, Stadin ammatti- ja aikuisopiston ja Helsingin kaupungin työllisyyspalveluiden sekä työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kautta.

MDI

Havaintoja Stadin osaamiskeskuksen toimintatavoista

- ✓ Koulutuksen, työllistymisen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden valtio- ja kuntatoimijoiden yhteisen tahtotilan myötä ryhdyttiin rakentamaan ***moniammatillista yhden luukun periaatteella toimivaa palvelua***. Tässä on onnistuttu hyvin.
- ✓ Asiakkaaksi päästään ***matalalla kynnyksellä ilman jonotus- ja odotusaikoja.***
- ✓ Stadin osaamiskeskus on toiminut joustavasti ja ***kehittänyt Helsingin maahanmuuttajille palveluita, joita ei ole ollut aiemmin tarjolla***. Näitä ovat olleet monialainen ja laaja osaamiskartoitus, suljetulle ryhmälle haettavana oleva ammatillinen polkukoulutus sekä erilaiset kielikoulutukset. Asiakkaat ovat saaneet ***yksilöllistä ja tavanomaista pidempikestoista palvelua*** muun muassa työelämävalmennuspalvelussa.
- ✓ Stadin osaamiskeskuksen toiminnan aikana sen ***asiakaskunta on muuttunut myös valtakunnallisesta muuttoliikkeestä johtuen vaikeammin eteenpäin polutettavaksi***. Tämä on vaikuttanut siihen, että palveluissa on painotettu sosiaaliseen kuntoutukseen kytkeytyviä palveluita.
- ✓ Uutuutena toiminnassa on ollut se, että ***palvelut tarjotaan rinnakkaisesti***. Stadin osaamiskeskuksen vahvuutena on ollut mm. se, että suomen kielen opetusta on pystytty yhdistämään kaikkiin asiakaspolun vaiheisiin.
- ✓ Osaamiskeskuksen palvelut ovat ***asiakaskeskeisiä*** ja ***Stadin osaamiskeskuksen tuotevalikoima on tukenut asiakkaiden työllistymistä ja kouluttautumista.***

MDI

Havaintoja Osaamiskeskustoiminnan tuloksista ja vaikutuksista (1)

- ✓ Stadin osaamiskeskuksen tilastojen mukaan asiakkaiden ohjautumista voidaan pitää hyvänä, sillä 87 % asiakkaaksi tulleista maahanmuuttajista oli siirtynyt palvelusta eteenpäin. ***Asiakkaista on noin 60 % ohjautunut koulutukseen tai työhön.***

- ✓ Henkilöstön ja yhteistyötahojen mukaan asiakkaiden saamia hyötyjä ovat muun muassa ***polkukoulutukseen ohjautuminen, asiakkaiden psyykkisen tilanteen paraneminen, työnantajiin ja työnhakuun tutustuminen, opiskelutaitojen kehittyminen sekä asiakkaiden kognitiivisen tilanteen paraneminen***.

- ✓ Asiakashaastatteluiden mukaan asiakkaat ovat hyötyneet nopeastikin osallistumisesta Osaamiskeskuksen palveluun mm. ***henkisen jaksamisen vahvistuneen ja sen myötä oppimisen helpottuneen***. Asiakkaat kertoivat tuloksena ***kielitaidon kehittymisestä***. Osaamiskeskus on vaikuttanut myös ***matematiikan ja digitaalisten taitojen oppimiseen.*** Asiakkaat kertoivat ***oppineensa enemmän koulutukseen ja työhön liittyviä asioita*** verrattuna aiempaan tilanteeseen.

MDI

Havaintoja Osaamiskeskustoiminnan tuloksista ja vaikutuksista (2)

- ✓ Työssä tehdyn kuntatason tilastoihin perustuvan verrokkianalyysin perusteella Stadin osaamiskeskuksen toiminnan käynnistämisen jälkeen Helsingissä osaamiskeskuksen keskeisimmät asiakasryhmät ovat :
  - ohjautuneet verrokkiaan tehokkaammin aktivointiasteeseen luettaviin palveluihin
  - työttömyysjaksot ovat lyhentyneet tarkastelluissa asiakaskohderyhmissä verrokkiaan enemmän
  - pitkäaikaistyöttömyyttä on onnistuttu vähentämään verrokkia paremmin.

- ✓ Muissa tarkastelluissa muuttujissa ei havaittu selkeitä eroja, vaan kehitys on ollut saman suuntaista verrokin kanssa. Kokonaisuutena näyttää kuitenkin siltä, että maahanmuuttajien palvelujärjestelmä on Helsingissä tehostunut Stadin osaamiskeskuksen perustamisen jälkeen ja tuottaa toiminnallaan lisäarvoa sen kohderyhmien palveluihin ja palvelujen vaikuttavuuteen.

- ✓ Vaikka ulkomaan kansalaisten pitkäaikaistyöttömyyttä on onnistuttu vähentämään Helsingissä Stadin osaamiskeskuksen perustamisen jälkeen, on se edelleen kaupungille iso haaste. Korona-ajan alun lyhytaikainen työttömyys näyttää vuoden 2021 aikana kääntyneen lisääntyväksi pitkäaikaiseksi työttömyydeksi.

MDI

Kehittämisehdotuksia Stadin osaamiskeskukselle

Osaamiskeskustoiminnan vaikuttavuutta voitaisiin edelleen parantaa:

1. Kehittämällä osaamiskartoituksia ja täsmentämällä asiantuntijoiden ja työelämävalmentajien roolia, jotta asiakkaat saisivat parhaiten heille sopivaa kartoitusta ja sen myötä jatkopolutusta.
2. Kehittämällä työvoimapoliittisia polkukoulutuksia sekä tukemalla asiakkaiden työllistymistä riittävillä työelämävalmennukseen ja yrityskoordinaattoritoimintaan varattavilla resursseilla.
3. Ottamalla käyttöön osatutkintoja ja uudenlaisia koulutusmuotoja mm. niille joilla ei ole mahdollisuutta siirtyä suoraan ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen.
4. Kehittämällä työllistymistä tukevia palveluita sekä suosimalla työllistämisehtoja julkisissa. hankinnoissa
5. Tiivistämällä yhteistyötä eri koulutustahojen välillä.

MDI

Näkemyksiä selonteon ehdotuksiin (1)

Valtioneuvoston selonteossa ehdotetaan kotouttamisen nopeuttamiseksi kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun siirtämistä kunnille, kotoutumisjakson määrittelemistä pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi, maahanmuuttajanaisten työllisyyden edistämistä, kieliopintojen laadun parantamista sekä yritysten tarpeiden parempi huomioimista.

- ✓ Maahanmuuttajien työllistymistä ja kouluttautumista tukevien palveluiden järjestämisessä ja rahoittamisessa on keskeistä huomioida pääkaupunkiseudun väestörakenteellinen erityisyys sekä tarve keskimääräistä suuremmalle ja tulevaisuudessa kasvavalle resurssien tarpeelle.
- ✓ Selonteossa ehdotetut toimet ovat Stadin osaamiskeskuksen arvioinnin perusteella kannatettavia koskien muun muassa kunnan vastuun lisäämistä kotouttamispalveluissa, naisten osuuden lisäämistä kotoutumista tukevissa palveluissa sekä kieliopintojen kehittämiseen ja yritysyhteistyön huomioimista.
- ✓ Monialaisuus on yhteistyön kannalta hyvä ratkaisu, mutta se on tyypillisesti haastava toimintamalli, joka edellyttää kehittyneitä rakenteita ja hallintoprosesseja. Kuntakokeilu tarjoaa hyvän mahdollisuuden tehostaa edelleen osaamiskeskuksen vaikuttavuutta muun muassa selkeyttämällä osaamiskeskuksen roolia ja asemaa alueellisessa palvelujärjestelmässä sekä kokeilemalla erilaisia keinoja moniammatillista yhteistyötä hankaloittavien ongelmien ratkaisemiseksi.
- ✓ Osaamiskeskustoiminta on tutkimuksen perusteella vaikuttavaa. Kokonaisvastuun siirtyminen kunnille (+ TE 2024) antaa kunnille entistä paremman mahdollisuuden kehittää moniammatillista kotouttamista tukevaa palvelumallia. On huolehdittava, että toimintamallin hyödyt säilyvät ja vahvistuvat jatkossa kunnissa.
- ✓ Hankkeisiin ja ohjelmiin perustuva kotouttamisen edistäminen ei ole pitkällä aikavälillä kestävä ratkaisu. Tarvitaan pysyvämpää rakennetta.

Näkemyksiä selonteon ehdotuksiin (2)

Valtioneuvoston selonteossa ehdotetaan, että maahanmuuttajien työ- ja toimintakyvyn arviointia ja osaamisen tunnistamista kehitetään osana yleistä työ- ja toimintakyvyn arviointia ja osaamisen tunnistamista. Selonteossa suositellaan, että kotoutumisen tueksi laaditaan alkuvaiheen erityispalveluna yhtenäinen kotoutumisohjelma, joka laaditaan työttömille työnhakijoille ja työvoiman ulkopuolella oleville henkilöille.

- ✓ Selonteossa korostetaan monialaista osaamisen tunnistamista, mikä on tärkeä elementti kotoutumista edistävässä toiminnassa. Stadin osaamiskeskuksen osaamiskartoitusta voidaan hyödyntää osaamisen tunnistamiseen liittyvässä kehittämistyössä ja edelleen kehittää kartoitusmallia siten, että siihen yhdistettäisiin kielitaidon selvittäminen yhdenmukaisella tavalla ammatillisen oppilaitoksen kanssa.
- ✓ Osaamiskeskuksen vahvuutena on se, että se tarjoaa osaamiskartoitusta, kielen opetusta ja palveluita rinnakkain, mikä on osoitettu useissa tutkimuksissa vaikuttavaksi toimintamalliksi. Arvioinnin perusteella on keskeistä se, ettei kotouttamisohjelmassa korosteta tiukkoja aikarajoja, vaan korostetaan asiakkaan tosiallista tarvetta palveluihin.
- ✓ Osaamiskeskus on voinut tarjota palveluita asiakkaille, jotka eivät ole enää kotoutumista edistävien palveluiden piirissä, mutta ovat edelleen tosiasiallisesti niiden tarpeessa. Arvioinnin perusteella yksinomaan aikarajoitteet tai kotoutumisohjelma ei tuo lisäarvoa asiakkaille, jotka tarvitsevat osaamiskeskuksen tarjoaman mukaisesti yksilöllisesti räätälöityjä palveluita.

MDI

Näkemyksiä selonteon ehdotuksiin (3)

Selonteossa tuodaan esille, kuinka tärkeää on kehittää tietojärjestelmä maahanmuuttajien kotoutumisprosessin seurannan ja vaikuttavuuden tehostamiseksi.

- ✓ Myönteistä on, että valtioneuvoston selonteossa ehdotetaan, että maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumiseen kehitetään asiakastietojärjestelmää, jonka avulla voidaan mahdollistaa tiedon siirto kotoutumisen viranomaistoimijoiden ja oppilaitosten välillä. Tämä on hyvä uudistus kotoutumisen alkuvaiheen ja tulevan kotouttamisjärjestelmän vaikuttavuuden näkökulmasta. Stadin osaamiskeskuksen arvioinnin näkökulmasta on lisäksi tarpeen huomioida pidemmällä aikavälillä myös muut maahan muuttaneet henkilöt, jotka tarvitsevat vastaavalla tavalla yhtenäistä asiakastietojärjestelmää osaamisen tunnistamisen ja palveluiden käytön kirjaamiseksi.

Valtioneuvoston selonteon luonnoksessa tuodaan esille tarve lisätä kotoutumiseen liittyvää yhteistyötä kolmannen ja vapaan sivistystyön kanssa. Selonteossa ehdotetaan, että järjestöt osallistuvat ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestämiseen. Valtioneuvoston selonteossa on huomioitu, että käynnissä oleva sote-uudistus lisää tarvetta vahvistaa kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä.

- ✓ Stadin osaamiskeskuksen arviointi toi näkyville sen, kuinka eri toiminnoissa tapahtuvat organisaatiomuutokset vaikuttavat monisektorisiin toimintamalleihin.
- ✓ Stadin osaamiskeskuksen arvioinnin näkökulmasta on tärkeää huolehtia siitä, että ohjaus- ja neuvontapalveluissa huolehditaan viranomaisvastuuseen liittyvistä työnjaoista ja viranomaisvelvoitteiden täyttymisestä.
- ✓ Selonteon toimenpide-ehdotuksissa on myönteistä se, että niissä on huomioitu työelämän vastaanottavuus. Stadin osaamiskeskuksen arvioinnin tulokset vahvistivat tarvetta sille, että lisäpanostusta tehdään työelämän vastaanottavuudelle yhteistyössä eri sektoreiden ja toimijoiden kesken.

MDI